

چارچوب مفهومی بین‌المللی کردن برنامه درسی دانشگاه الزهرا (س)
مورد: رشته فرهنگ و ادب ایران

The Conceptual Framework of the Internationalization of the
Curriculum of Iranian Culture and Literature

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۵/۸، تاریخ ارزیابی: ۱۳۹۹/۱۱/۳۰، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۱۲/۲

 [20.1001.1.25382241.1402.14.27.3.5](https://doi.org/10.1001.1.25382241.1402.14.27.3.5)

Z.Karami, Dr.G.Mehran, Dr.K.Fathi
Vajargah

زهرا کرمی^{۱*}، گلنار مهران^۲، کوروش فتحی و اجارگاه^۳

Abstract: The purpose of this study is examine how an international curriculum for a scientific field (in the field of Iranian culture and literature) is implemented at AlZahra University. To answer the research question, a qualitative research approach and interview method were used. The research community included professors and specialists who had scientific or executive activities in the field of Persian language and literature as well as curriculum planning. The sampling method was targeted "snowball sampling". Among the experts and professors, 22 individuals were selected according to the mentioned criteria for participation and presentation of information. The data collection was done using interview tools. Among the types of interviews, the semi-structured interview method was employed and the method of "thematic content analysis" was used for leading the analysis. Based on the opinions obtained from the answers to the questions as well as the theoretical foundations of the field, the conceptual framework of the international curriculum at AlZahra University was proposed with a special focus on the field of Iranian culture and literature. The factors and components obtained from the interviews were close to the elements proposed by Schwab, which finally explained the conceptual framework of Schwab's four commonplaces (teacher, learner, subject matter and milieu).

Keywords: internationalization at home, internationalization of the curriculum, internationalization of Iranian culture and literature

چکیده: هدف از پژوهش حاضر چگونگی تحقق برنامه درسی بین‌المللی برای یک رشته علمی (مورد رشته فرهنگ و ادب ایران) در دانشگاه الزهرا (س) می‌باشد. برای پاسخگویی به پرسش پژوهش، از رویکرد پژوهشی کیفی و روش مصاحبه استفاده شده است. جامعه پژوهش شامل اساتید و متخصصانی است که در حوزه زبان و ادبیات فارسی و نیز برنامه ریزی درسی فعالیت علمی و یا اجرایی دارند. روش نمونه‌گیری، نمونه‌گیری هدفمند از نوع "نمونه‌گیری گلوله برفی" می‌باشد. از بین متخصصان و اساتید ۲۲ نفر آن‌ها با توجه معیارهای ذکر شده برای مشارکت و ارائه اطلاعات انتخاب شدند. جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از ابزار مصاحبه انجام گرفته است. از میان انواع مصاحبه، از روش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شده است. برای تحلیل، از روش «تحلیل محتوای مضمونی» استفاده شده است. براساس مجموع نظرات حاصل از پاسخ پرسش‌ها و نیز مبانی نظری رشته، چارچوب مفهومی برنامه درسی بین‌المللی در دانشگاه الزهرا با تمرکز ویژه بر رشته فرهنگ و ادب ایران مطرح شد. عوامل و مولفه‌های بدست آمده از مصاحبه‌ها قرابت و نزدیکی با عناصر مطرح شده از سوی شواب دارد که در نهایت چارچوب مفهومی در قالب چهار کامان پلیس شواب (شرایط، استاد، دانشجو و محتوا) توضیح داده شد.
کلمات کلیدی: بین‌المللی شدن در خانه، بین‌المللی کردن برنامه درسی، بین‌المللی کردن رشته فرهنگ و ادب ایران

^۱ . دانش آموخته دکتری برنامه ریزی درسی، گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه

الزهرا (س)، تهران، ایران. (نویسنده مسئول). zahra_karami220@yahoo.com

^۲ . عضو هیات علمی، گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهرا (س)، تهران،

ایران. gmehran@alzahra.ac.ir

^۳ . عضو هیات علمی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

K-Fathi@sbu.ac.ir

*Thematic content analysis

مقدمه

بین المللی شدن به یک ویژگی قابل توجهی از آموزش عالی در بیش از دو دهه تبدیل شده است. در واقع اکثر دانشگاه ها و کالج ها در حال حاضر به بین المللی شدن به عنوان یک راهبرد قابل توجه نگاه می کنند که شامل اهداف کلیدی در برنامه های استراتژی و بیانیه های موسسات است (لارسن^۱، ۲۰۱۶). بین المللی سازی آموزش عالی یکی از روش ها و سیاست هایی است که طی آن هر کشور به فراخور اقتضانات خاص خود به تاثیرات جهانی شدن پاسخ می دهد (حسینی مقدم، ۱۳۹۲).

از منظر نایت آدو مولفه از بین المللی شدن وجود دارد: الف) بین المللی شدن در خانه^۲ یا بین المللی شدن داخلی؛^۳ فعالیت هایی که به دانشجویان کمک می کند تا مهارت های بین فرهنگی و درک بین المللی را توسعه دهند (برنامه درسی محور) و آمادگی دانشجویان تا در یک دنیای جهانی شده فعال باشند. ب) آموزش بین المللی در خارج^۴ همه اشکال آموزش فرامرزی، شامل تحرک دانشجویان، هیات علمی، برنامه ها و محققان. به نظر می رسد نیاز روزافزونی برای تمایز بین بین المللی شدن (محور) (در خانه) و بین المللی شدن که تمرکز بر آموزش بین المللی خارج از کشور یا آموزش فرامرزی است، احساس می شود (خالد^۵ و همکاران، ۲۰۱۷).

برنامه درسی بین المللی مهم ترین بعد یا رکن نظام های آموزش عالی بین المللی شده هستند. هر برنامه بین المللی باید در عین جهانی شدن، ویژگی ها و انتظارات مناسب جامعه محلی و ملی را نیز منعکس کند. در این برنامه ها علاوه بر استفاده از رویکردها، شیوه ها و راهبردهای آموزشی موثر علمی در برنامه ها و دوره های آموزشی، از نظر محتوایی علاوه بر تحلیل و بررسی فرهنگ و دانش بومی به آموزش زبان، فرهنگ، تاریخ و تحلیل و ارزیابی ویژگی های سایر ملت ها و پرورش نیروی کار جهانی تکیه می شود (بهجتی اردکانی، یارمحمدیان، ابری و فتحی، ۱۳۹۱).

"بین المللی شدن برنامه درسی شامل فرآیند تلفیق ابعاد بین المللی، بین فرهنگی و جهانی در محتوای برنامه درسی و هم چنین نتایج یادگیری، فعالیت های ارزیابی، روش های

---

¹ .Larsen

² .Knight

^۳internationalization at home

^۴internal internationalization

^۵international education abroad

^۶campus-based

^۷Khalid

چارچوب مفهومی بین‌المللی کردن برنامه درسی...

تدریس و خدمات پشتیبانی از یک برنامه مطالعاتی است" (لیسک، ۲۰۱۵، ص ۹). بین‌المللی شدن برنامه درسی شامل عناصر مختلف است که ممکن است بعضی از آنها در یک مؤسسه مناسب باشند در حالی که در دیگر مؤسسات اینگونه نباشند. به منظور اینکه بین‌المللی شدن برنامه درسی، در فرهنگ بومی و شرایط هر مؤسسه ای اصولی و جامع باشد، مهم است که اجزای اصلی با ساختار سازمانی و ماهیت نهادی آنها تناسب کامل داشته باشند (هوژیک و مک کارتی، ۲۰۱۲).

بیلن (۲۰۰۷) که متخصص بین‌المللی شدن در خانه است و بسیاری از آموزش‌های بین‌المللی شدن در خانه را در سراسر جهان مدیریت کرده است، اینگونه نتیجه‌گیری می‌کند که مشخص است که هر وضعیتی متفاوت است. بنابراین، هنگام تعیین یک استراتژی برای بین‌المللی شدن در خانه، سیستم آموزشی و شرایط محلی باید مورد توجه قرار گیرند. هیچ دستورالعملی برای بین‌المللی سازی در خانه وجود ندارد که برای همه ی دانشگاه-ها قابل اجرا و مؤثر باشد. همانطور که شوآب اشاره می‌کند، نباید اصالت موقعیت‌های ویژه تصمیم‌گیری را زیر سؤال برد و یک قاعده کلی و کلیشه ای برای همه موقعیت‌ها حاکم کرد (شوآب، ۱۹۸۳) موقعیت‌های آموزشی و تربیتی دانشگاه‌ها و دیسپلین‌ها هر کدام، دارای شرایط و پیچیدگی‌های نظری و عملی مختص به خود می‌باشند. در تعمیم و کاربست هر الگوی پژوهشی باید ویژگی‌ها و شرایط آن موقعیت به لحاظ بافت بومی و ملی بررسی شود و با توجه به جمیع شرایط در جهت پیشبرد اهداف و ضرورت‌های جدید گام‌های عملی برداشته شود.

با توجه به این که فرصت تحرک، انتقال و تحصیل در خارج از کشور برای تمام دانشجویان وجود ندارد، در این پژوهش بر مولفه بین‌المللی شدن برنامه درسی تاکید داریم، چرا که طبق اظهارات لیسک (۲۰۱۶) از طریق انتقال دانشجویان ممکن است تعداد کمی از دانشجویان، به نتایج یادگیری بین‌المللی و بین‌فرهنگی دست یابند. بیلن (۲۰۱۶) معتقد است که اگر دانشگاه‌ها بخواهند قدمی به سوی هدف خود برای افزایش آگاهی بین‌المللی از دانشجویان بگذارند، نمی‌توانند خود را به بعضی از دانشجویان محدود کنند، بلکه باید همه دانشجویان را از طریق برنامه درسی رسمی هدف قرار دهند.

پرداختن به بین‌المللی شدن برنامه درسی نیازمند تعیین موضوعات درسی است که با توجه به محیط و شرایط هر کشور و دانشگاه مناسب باشند. از آنجایی که لازمه ایجاد و ابقای چنین برنامه‌هایی تبادلات با اساتید و دانشجویان خارجی است، مهم است که موضوع انتخابی در کشور میزبان از چه اعتبار و پایگاهی برخوردار باشد که بتواند مخاطبان را به خود جذب کند.

---

¹ .Leask

^۲Hudzik & McCarthy

^۳Schwab

راه اندازی دیپلماسی علم و فناوری از طریق همکاری های دانشگاهی و تبادل استاد و دانشجو می تواند برای کشور سرمایه اجتماعی، اقتصادی و نیز سرمایه تبلیغی و فرهنگی به همراه بیاورد (سالرآملی، ۱۳۹۴). یکی از پایه ها و ارکان دیپلماسی علمی و فناوری به نقل از قائم مقام وزیر علوم در امور بین الملل و رئیس مرکز همکاری های علمی بین المللی توسعه کرسی های زبان فارسی، ایران شناسی و اسلام شناسی است (اصغری، ۱۳۹۶).

در این راستا موضوعاتی که ریشه در تمدن، فرهنگ، هنر و ادبیات ایران دارد می تواند مخاطبان بیشتری را به خود جذب کرده و از طرف دیگر قدرت پرداختن به آن نیز به دلیل در اختیار داشتن بستر و خواستگاه اصیل آن بهتر فراهم می شود. همچنین، این دغدغه مطرح شده، با توسعه کرسی های زبان فارسی، ایران شناسی و اسلام شناسی که یکی از ارکان دیپلماسی علمی است، هم راستا می باشد. در این صورت می توانیم توازنی را در ارتباطات بین المللی نیز به دست آوریم و علاوه بر استفاده از دانش سایر کشورها، به فراخور اقتضائات رشته ای و مخاطبان خود به طراحی و تدوین برنامه درسی بین المللی در رشته هایی اقدام کنیم که تمدن، هنر و فرهنگ اصیل ایرانی را منعکس می کند. بین المللی شدن آموزش عالی و برنامه درسی در دانشگاه الزهرا، از چندین جنبه قابل بحث و توصیف است، نخست آنکه این امر در اسناد و بیانیه ها و آیین نامه های دانشگاهی و علمی نظیر چشم انداز ۱۴۰۴، نقشه جامع علمی کشور، اسناد دانشگاهی، سخنرانی های آکادمیک و پنل های علمی دیده می شود. در دانشگاه الزهرا (س) نیز این امر به عنوان یک اولویت از نظر روسای دانشگاه مطرح می شود، اما خلایی که با آن مواجه هستیم در صحنه عمل و توجه به بعد عملیاتی بین المللی شدن و به خصوص بین المللی شدن برنامه درسی در این دانشگاه است. برنامه درسی به عنوان مولفه مهم آموزش عالی، از قابلیت بین المللی برخوردار نیست، پیش فرض این پژوهش از بین المللی شدن برنامه درسی در دانشگاه الزهرا (س) این است که دانشجویان داخلی و خارجی بتوانند از این پتانسیل برای درک و تفاهم بین فرهنگی و مهارت های بین المللی برخوردار شوند و این خود می تواند به توسعه دانش و نیز ارتقای رتبه دانشگاه در بعد بین المللی و جهانی کمک کند. طبق اظهارات لیسک (۲۰۱۳) تنوع فرهنگی در محوطه دانشگاه و یادگیری میان فرهنگی از طریق بین المللی شدن برنامه درسی تنها در صورتی امکان پذیر است که تاکید قوی بر فرایندهای یادگیری تعاملی و هماهنگی دقیق ساختار یافته و طراحی شده وجود داشته باشد.

در این بخش خلاصه ای از پیشینه پژوهش های انجام شده در موضوع مورد نظر در جدول ذکر می شود.

جدول شماره ۱: پیشینه پژوهشی

عنوان	سال	نویسندگان	روش	نتایج
نقش مهارت های زبان و بین المللی شدن برنامه های آموزش پرستاری	۲۰۱۶	گرون و دوکری ین	کیفی	یادگیری مبتنی بر تلفیق محتوا و زبان به عنوان یک روش، راه های مبتکرانه ای را برای یادگیری زبان ها ایجاد می کند. این روش که در ابتدایی و متوسطه به طور موفقیت آمیزی به کار گرفته شده است، در آموزش عالی هم گسترش داشته و پرستاران به دلیل نیاز به توسعه مهارت های زبانی خود در برقراری ارتباط با همکاران و بیماران خود به این روش نیازمندند.
تغییرات در تحرک دانشجویان بین المللی را از لنز سه موج همپوشان که طی هفت سال بین سال های ۱۹۹۹ تا ۲۰۲۰ پراکنده است، تحلیل می کند	۲۰۱۷	چوداها	کیفی	موج اول توسط حملات تروریستی سال ۲۰۰۱ و ثبت نام دانشجویان بین المللی در مؤسساتی که به دنبال ایجاد تعالی پژوهشی بودند، شکل گرفت. موج دوم توسط رکود مالی جهانی شکل گرفت که موجب انگیزه مالی برای استخدام دانشجویان بین المللی شد. موج سوم به علت کاهش رشد اقتصاد چین، فرانندوم انگلستان به ترک اتحادیه اروپا و انتخابات ریاست جمهوری آمریکا شکل می گیرد. روند موج سوم نشان دهنده افزایش رقابت میان مقصدهای جدید و قدیمی برای جذب دانشجویان بین المللی است. محرک ها و ویژگی های زیربنایی این سه موج نشان می دهد که مؤسسات تحت فشار مالی و رقابتی بیشتری برای جذب و حفظ دانشجویان بین المللی قرار دارند.
تبیین و تحلیل شرایط امکان استراتژی بین المللی شدن در خانه در دانشگاه های تخصصی تهران	۱۳۹۷	خورسندی و فیروزجائیان	آمیخته از نوع تشریحی	تحلیل یافته های این پژوهش نشان داد که توسعه مهارت های زبانی و ارتباطات بین فرهنگی اساتید بومی، تدوین فوق برنامه های مبتنی بر تعامل دانشجویان بومی و خارجی، سیاست گذاری جهت جذب اعضای هیات علمی حائز قابلیت های زبانی، ارتباطی و علمی بین المللی،

<p>وجود سیاست های پشتیبان مالی برای پژوهشگران، توسعه دانش و مهارت های پژوهشی دانشجویان و اساتید و تشکیل انجمن ها و باشگاههای پژوهشی متشکل از پژوهشگران داخلی و خارجی مهمترین عوامل برای ایجاد شرایط عملی شدن سیاست ها و فعالیت های بین المللی شدن در خانه دانشگاههای تخصصی استان تهران است</p>				
<p>مطالعه الگوی چهاربعدی را بازنمایی می-کند که ابعاد آن عبارتند از: مقوله حکمرانی، محیط بین الملل، محیط داخلی (فرهنگ ملی) و همچنین دانشگاه-ها و مراکز آموزش عالی که برای هر مورد می بایست سیاست های مناسبی اتخاذ شود.</p>	<p>کیفی از نوع توصیفی-اکتشافی</p>	<p>نیک بین، ذاکر صالحی، ماحوزی</p>	<p>۱۳۹۶</p>	<p>ارائه الگوی بین المللی شدن آموزش عالی از منظر سیاست فرهنگی</p>

جدول شماره ۲: ادامه پیشینه پژوهشی

نتایج	روش	نویسندگان	سال	عنوان
<p>بعد از تحلیل تماتیک مصاحبه ها چهار تم شامل: انتظارات برنامه درسی بین المللی شده، تشکیل یک کمیته، تعیین معیارها و استانداردها و طراحی برنامه درسی برای بین المللی شدن استخراج شد. این مطالعه بر تدوین یک برنامه درسی بین المللی محور دلالت داشته است که بافت فرهنگی در یک کشور خاص حساب می آید و بر دخالت دانشجویان در طراحی برنامه های درسی تاکید دارد.</p>	<p>کیفی</p>	<p>عبدالمومن</p>	<p>۲۰۱۶</p>	<p>«توصیف فرایند انجام شده توسط برنامه ریزان درسی در بین المللی شدن برنامه درسی پرستاری و مامایی موسسه آموزش عالی برنای از طریق طراحی برنامه درسی</p>
<p>روش های بین المللی شدن برنامه درسی در هر دو کشور محدود است و دانشجویان چینی دیدگاههای</p>	<p>کیفی</p>	<p>چنگ^۱، آدکولا^۲، شا^۳</p>	<p>۲۰۱۶</p>	<p>بررسی تجارب دانشجویان</p>

^۱Cheng

^۲Adekola

^۳Shah

<p>بین‌المللی بیشتری را در محتوای دوره ها ، برای تجربه تحرک بیشتر و همچنین آمادگی برای حرفه های آینده خواستار شدند .</p>		<p>و ولیراکیس</p>	<p>چینی از برنامه درسی بین‌المللی: مطالعه تطبیقی بین استرالیا و اسکاتلند</p>
<p>یافته ها نشان داد که باید میان جهانی شدن و بین‌المللی کردن برنامه های درسی تمایز قائل شد. اثرات واقعی تحولات هم زمان با آن می‌بایست مورد توجه متخصصان آموزش و البته برنامه ریزان درسی قرار گیرد. عناصر برنامه درسی در این عصر تحت تاثیر تحولات یادشده، از ویژگی هایی برخوردار می‌گردد که آن را از سایر برنامه های پیشین متمایز می‌سازد. این ویژگی ها در مورد عناصر اصلی برنامه شامل هدف، محتوا، روش و ارزشیابی در نوشته آنان مورد اشاره قرار گرفته است. همچنین لازم است براساس زمینه و متن هر جامعه ای رویکردها و برنامه های خاص مورد توجه قرار گیرد.</p>		<p>منصوری گرگر، صالحی و عباسی</p>	<p>ویژگی های برنامه های درسی در عصر جهانی شدن و بین‌المللی کردن برنامه درسی</p>
<p>چارچوب مفهومی دانشگاه بین‌المللی اسلامی مشتمل بر دو مقوله محوری است: (۱) مقوله برون دانشگاهی به سازوکارهایی اشاره دارد که در کنترل رؤسا و مدیران دانشگاهی نیستند و خارج از محیط دانشگاهی بر بین‌المللی سازی فشار وارد می کنند. مدیران پیش از بین‌المللی سازی، باید نسبت به این عوامل آگاهی داشته باشند و بر اساس آنها پایه های بین‌المللی سازی دانشگاه را پی ریزی کنند (۲) مقوله درون دانشگاهی به سازوکارهایی اشاره دارد که جزئی از کارکردهای ذاتی دانشگاه است و مدیران دانشگاهی بر آنها کنترل دارند و می توانند با تقویت، بهبود و نظارت بر آنها دانشگاه را به سمت بین‌المللی سازی سوق دهد.</p>	<p>کیفی</p>	<p>زمانی منش، عصاره و احمدی</p>	<p>به طراحی چارچوب مفهومی دانشگاه بین‌المللی اسلامی</p>

از جنبه پژوهشی نیز، پژوهش های زیادی در سال های اخیر درباره بین‌المللی شدن دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی انجام شده است و محققان بر ضرورت و سودمندی بین‌المللی شدن اذعان داشته اند. بحث بین‌المللی شدن آموزش عالی اغلب پیرامون تحرکات دانشجویان و تبادلات تقلیل یافته است حال آنکه بحث بین‌المللی شدن برنامه درسی با همه ابعاد آن به عنوان رکن مهم آموزش عالی تاثیر بسیاری بر سایر مولفه ها و کیفیت آنها دارد. همچنین طراحی چارچوب و یا الگو برای بین‌المللی شدن برنامه درسی اغلب به طور کلی و

برای تمامی دیسیپلین های موسسات آموزشی صورت گرفته است. هر چند قابلیت بین المللی برای همه رشته ها و موضوعات قابل دفاع است اما باید توجه داشت که با در نظر گرفتن موقعیت کشور و یک دانشگاه چه رشته ای، چرا و چگونه می تواند به صورت بین المللی تعریف شود و در همه عناصر از قابلیت بین المللی شدن برخوردار باشد. با توجه به آن چه گفته شد، مساله پژوهش حاضر چگونگی تحقق برنامه درسی بین المللی برای یک رشته علمی (مورد رشته فرهنگ و ادب ایران) در دانشگاه الزهرا (س) می باشد؟

روش پژوهش

برای پاسخگویی به پرسش پژوهش، از رویکرد پژوهشی کیفی و روش مصاحبه استفاده شده است. در واقع با استفاده از این روش، ابتدا ویژگی ها و شرایط دانشگاه الزهرا (س) از نظر مولفه های مرتبط با بین المللی شدن برنامه های درسی شناسایی شد، سپس به ارائه چارچوب مفهومی برنامه درسی بین المللی در رشته فرهنگ و ادب ایران در این دانشگاه پرداخته شد. جامعه پژوهش شامل اساتید و متخصصانی است که در حوزه زبان و ادبیات فارسی و نیز برنامه ریزی درسی فعالیت علمی و یا اجرایی دارند. روش نمونه گیری، نمونه گیری هدفمند از نوع "نمونه گیری گلوله برفی" می باشد. از بین متخصصان و اساتید ۲۲ نفر آن ها با توجه معیارهای ذکر شده برای مشارکت و ارائه اطلاعات انتخاب شدند. جمع آوری اطلاعات با استفاده از ابزار مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام گرفته است. پس از تأیید و اصلاح پرسش ها، به عنوان پرسش های نهایی در مصاحبه نهایی استفاده شدند. بعد از تأیید روایی صوری و محتوایی پرسش ها توسط اساتید راهنما و مشاور، پرسش های نهایی انتخاب و جهت مصاحبه های آتی آماده شدند. و برای تحلیل، از روش «تحلیل محتوای مضمونی»، استفاده شده است. اعتبار داده های حاصل از مصاحبه پس از پیاده شدن، به مشارکت کنندگان برگردانده شد تا دیدگاه خود را تأیید یا اصلاح کنند، همچنین شیوه تحلیل و نتایج در اختیار دو تن از متخصصان قرار گرفت تا نظر تخصصی خود را در خصوص تحلیل داده ها و نتایج بیان کنند.

یافته ها

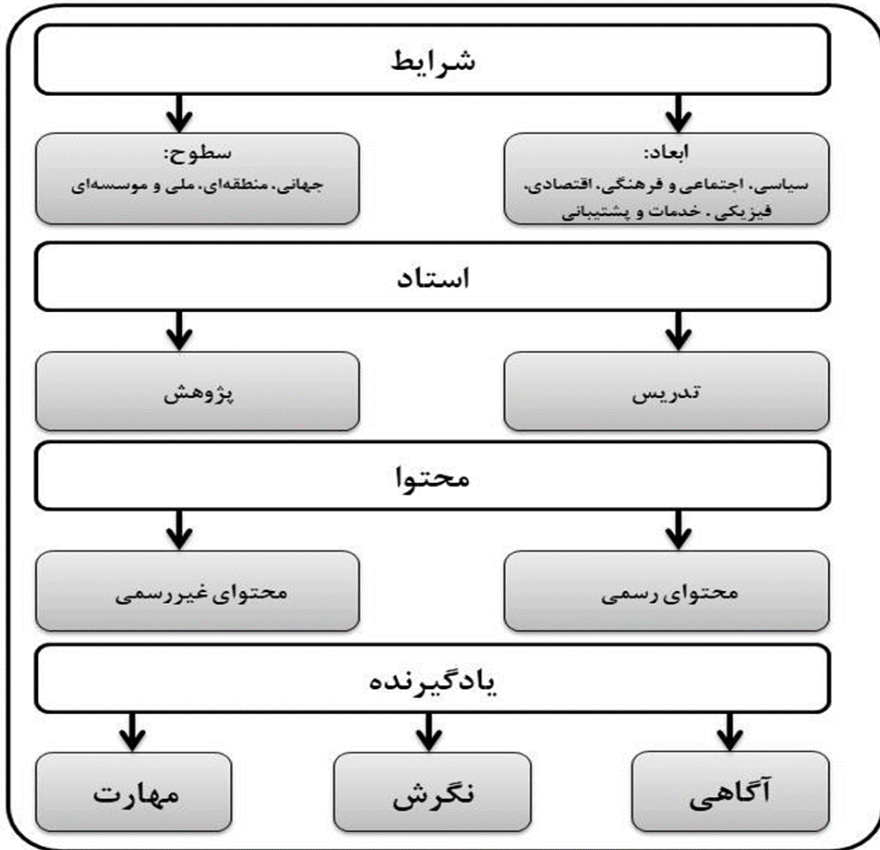
در این بخش، براساس مجموع نظرات حاصل از پاسخ پرسش های مصاحبه و نیز مبانی نظری برنامه ریزی درسی، چارچوب مفهومی برنامه درسی بین المللی فرهنگ و ادب ایران در دانشگاه الزهرا در مقطع ارشد مطرح شد. بنابراین، ابتدا عناصر برنامه درسی بین المللی - براساس اطلاعات بدست آمده از مصاحبه ها- ذکر شده و سپس به توضیح چارچوب مفهومی برنامه درسی بین المللی فرهنگ و ادب ایران پرداخته می شود.

^۱Snowball Sampling

^۲Thematic content analysis

جدول شماره (۳): نتایج کدگذاری و تحلیل عناصر برنامه درسی بین‌المللی

برنامه درسی بین‌المللی		
عناصر	مقولات	ابعاد
شرایط	سطوح	جهانی/منطقه‌ای/ ملی/ موسسه‌ای
	ابعاد	سیاسی/ اجتماعی و فرهنگی/اقتصادی/فیزیکی/خدمات و پشتیبانی
استاد	آگاهی، توانمندی و مهارت در تدریس و پژوهش بین‌المللی	مهارت تدریس به زبان انگلیسی/ توانایی انجام پژوهش‌های مشارکتی و همکاری‌های علمی/ارتباط با سایر دانشگاهها و سایر اساتید در کشورهای مختلف/ آگاه‌سازی و توانمندسازی/ احترام به تفاوت‌ها و نگرش گفتگو محور در تدریس/ایجاد انگیزه برای فعالیت در حوزه ارتباطات و همکاری‌های بین‌المللی
محتوا	رسمی	تربیت هنری/توجه به الگوهای تربیتی ادبی و فرهنگی/تربیت محقق بین‌المللی/ تولیدات علمی و پژوهش /مرجع شناسی بین‌المللی/ادبیات تطبیقی/تسلط بر زبان/ بازنگری در سرفصل‌های قدیمی/ برنامه منعطف/
	غیررسمی	برگزاری تورهای گردشگری به مناطق داخلی و خارجی بازدید از آثار فرهنگی و ادبی و تاریخی داخلی و خارجی برگزاری نشست‌های ماهانه و سالانه با دعوت از اساتید و افراد صاحب‌نظر داخلی و خارجی در حیطه تخصصی
دانشجو	آگاهی، نگرش و مهارت	شناخت مبانی فرهنگی، هنری و تاریخی ایران و علاقه‌مندی به آن/پذیرش و احترام به تنوع فرهنگی/آشنایی با فناوری‌های نوین/مهارت‌های ارتباطی/مهارت سازگاری و تعامل

شکل (۱): عناصر برنامه درسی بین المللی در دانشگاه الزهرا (برخاسته از مبانی نظری و مصاحبه)

بنابر تحلیل محتوای مصاحبه ها و نیز مطابقت مضامین نهایی استخراج شده در قالب عناصر چهارگانه شوآب، شکل (۱) عناصر برنامه درسی بین المللی در دانشگاه الزهرا را نشان می دهد. پس از ترسیم چارچوب کلی برای بین المللی شدن برنامه درسی در این دانشگاه شکل (۱)، پژوهشگر به طور خاص به برنامه درسی بین المللی برای رشته فرهنگ و ادب ایران متمرکز شده است. ضرورت پرداختن به رشته فرهنگ و ادب ایران، براساس داده های حاصل از مصاحبه با اساتید و مدیران دانشگاه الزهرا حاصل شد. در این قسمت هر یک از عناصر به طور مبسوط

چارچوب مفهومی بین‌المللی کردن برنامه درسی...

تری توضیح داده می‌شود. ابتدا هر یک از عناصر نام برده شده در قابل جداول جداگانه ذکر شده و سپس توضیحات مربوطه و نیز گزیده‌ای از مصاحبه‌های مرتبط با آنها ارائه می‌شود. جدول شماره (۴): عنصر شرایط (سطوح و ابعاد) در بین‌المللی شدن برنامه درسی فرهنگ و ادب

ایران دانشگاه الزهرا

خدمات و پشتیبانی	فیزیکی	اقتصادی	اجتماعی و فرهنگی	سیاسی	سطوح ابعاد
					جهانی
					منطقه‌ای
					ملی/ابومی
					موسسه‌ای

شرایط سیاسی

عوامل سیاسی و خط مشی های در ایران شامل اخذ ویزا برای اساتید مدعو و پژوهشگران دانشگاهی، سیاست های جذب و انتقال دانشجو، حساسیت های سیاسی در قبال ورود اتباع بیگانه به کشور و سیستم پرداخت حقوق به کارکنان خارجی و قانون کار، وضعیت سیاسی و ثبات آن، وضعیت دولت و تغییر سیاست ها بعد از پایان دوره چهارساله دولت ها از جمله عواملی است که در بستر ملی می تواند بر برنامه های دانشگاهی از سطوح کلان تا خرد آن تاثیر گذار باشد.

"یکسری از مشکلات ما در بحث بین المللی شدن برنامه ها و دوره ها به تغییر خط مشی های سیاسی افراد و گروه ها برمی گردد، خودتون می دونید که با تغییر هر دولت متاسفانه خیلی از برنامه ها تغییر می کنه و این باعث میشه تا خیلی از اهداف پیاده نشوند و در نیمه رها شوند." "ما در پرداخت هزینه استاد خارجی با مانع روبه روهستیم چرا که از نظر قانون کار، کار یک خارجی در ایران ممنوع است، خب البته به خاطر این است که زمینه کار از افراد داخل گرفته نشه اما به هر حال این قانون باعث میشه که پرداخت هزینه ها بسیار زمانبر باشه در حالی عکس این قضیه صادق نیست و پرداخت حق الزحمه اساتید ما در حوزه داوری یا مشاوره پایان نامه های خارجی سریع پرداخت میشه."

شرایط اجتماعی و فرهنگی

شرایط فرهنگی حاکم بر دانشگاه می تواند به عنوان یک چتر حمایتی به تحقق صلاحیت های فرهنگی و اجتماعی به دانشجویان کمک کند. این فضای فرهنگی و اجتماعی باید از جزیی ترین مولفه ها و رفتارها تا کلی ترین آنها نهادینه شود، همچنین جامعه دانشگاهی باید محیطی برای پذیرش و احترام به جوامع و ملل گوناگون و اعتلای صلاحیت های بین فرهنگی، شناخت و آگاهی نسبت به آنها، و ارتباط و گفتگوی موثر باشد.

"توجه کنید که جامعه ما چقدر فضای گفت و گو و احترام رو فراهم کرده و چقدر برای این کار برنامه ریزی فرهنگی و بودجه اختصاص داده! خب البته کشور ما یه مزیتی داره و اونم تنوع قومیت و زبانی هست که داریم، البته که در کلیات امر خوب و مسالمت آمیز با هم ارتباط دارند اما گاهی میبینیم که مساله تعصبات جدی میشه و حتی برای هم جوک میسازند و مسخره می کنند و این جاست که باید احساس خطر کرد و برای احترام به تنوعات در سطح کشور خودمون یا حتی بیشتر مثل منطقه یا دورتر(جهان) برنامه داشته باشیم و کار کنیم."

شرایط اقتصادی

شرایط اقتصاد جهانی، نوسات قیمت ارز، دلار و حتی نفت و مسائلی از ای قبیل می‌تواند بر مناسبات و تبادلات بین کشورها تاثیرگذار باشد و هر کشوری متناسب با میزان محدودیتش برای دسترسی به منابع دچار مشکل شود. البته محدودیت دسترسی به منابع اقتصادی علاوه بر فقدان منابع به شرایط و عوامل سیاسی یک کشور نیز مرتبط است.

همانطور که شرایط اقتصادی می‌تواند با بین‌المللی شدن بهبود یابد؛ به همان میزان کمیت و کیفیت بین‌المللی شدن برنامه درسی دانشگاهی نیز در گرو شرایط و مولفه‌های اقتصادی و مالی قرار دارد. برنامه درسی بین‌المللی در مقطع تحصیلات تکمیلی نیازمند تخصیص بودجه مالی و برنامه ریزی اقتصادی است. اختصاص بودجه به هر راهبرد و برنامه‌ای در واقع گام اصلی در اجرای آن است، در این خصوص نیز، دانشگاه به مثابه یک سیستم درون کشور از شرایط و زمینه‌های اقتصادی و مالی تاثیر می‌پذیرد. به استثنای مواردی خارج از دسترس و برنامه ریزی مانند تحریم‌ها و مسائل مالی بین‌المللی، برای سایر منابع باید برنامه‌های اقتصادی و مالی هوشمندانه‌ای را برای سهولت و ضمانت اجرایی مدون کرد.

"تحریم خود یک مساله است که مشکلاتی را در زمینه ویزا و پرداخت‌های ارزی ایجاد می‌کند و باعث کند شدن ارتباط می‌شود و حتی تبادل استاد رو هم تحت تاثیر قرار میدهد."
"مسائل مالی و بودجه کشور و به تبع اون بودجه‌ای که به دانشگاهها تعلق می‌گیره مثل موتور حرکت واسه اجرای برنامه هاست، فکر کنید این موتور حرکت نتونه کار کنه یا حرکتش کند باشه خب معلومه برنامه پیش نمیره، الان کشورهایی که رتبه خوبی در رنگینک‌ها دارند همشون اقتصاد قوی دارند"

شرایط فیزیکی

محیط، زمینه‌ای برای شکل‌گیری بسیاری از ویژگی‌های رفتاری است. به عبارت دیگر بسیاری از عواطف، عادات، سلیق و حتی طرز نگرش‌ها به‌طور قابل ملاحظه‌ای از محیط تاثیر می‌پذیرد. در حقیقت، محیط دانشگاهی است که هر فرد با توجه به زمینه‌ها و استعداد‌های خویش می‌تواند از آن بیاموزد و در معرض تأثیرات آن قرار گیرد. شرایط فیزیکی در این خصوص به دو دسته شرایط خارج از دانشگاه و شرایط داخل دانشگاه تقسیم می‌شود. شرایط فیزیکی خارج از دانشگاه اشاره به امکانات فیزیکی و ساختار ظاهری شهر و کشور است. مهم‌ترین ویژگی تحول در فضاهای آموزشی خصوصا فضایی با محوریت بین‌المللی، ایجاد فضا برای تعامل و ارتباط صحیح با یکدیگر است.

"در خصوص بین المللی شدن برنامه درسی ما نیاز داریم که فضای دانشگاه رو متناسب با این اهداف آماده کنیم، منظوم ساختمان ها، کتابخانه، راهرو ها حتی رنگ آمیزی ها و نقاشی ها، باید مطابق با ذوق و سلیقه زیبایی شناسی و همراه با هنر و معماری ایرانی تزیین بشه تا بتونه افراد رو جذب کنه، و البته د ریادگیری هم تاثیر زیادی داره، شما تصور کنید که حتی لازم باشه یکسری از جلسات رو دانشجویان داخلی همراه با خارجی ها به رستوران بروند منظوم جلسات غیررسمی است خب هم از فضای اون لذت می برند هم گفت و گو می کنند."

واضح است که کلاس درس و دانشگاه تنها مکان آموزشی نیستند، بلکه محیط خارج از کلاس و دانشگاه نیز می توانند به عنوان یک مکان آموزشی تاثیرگذار مورد استفاده قرار گیرند. در واقع، یادگیری صرفاً به محیط داخلی دانشگاه منحصر نشده و محیط های خارج از آن را مانند: فضای کلی شهر، کتابخانه ها و کتابفروشی های عمومی، فرهنگسراها، پژوهشکده ها، مساجد و مکان های تاریخی، موزه ها، پارک های علم و فناوری، مراکز فرهنگی و هنری، فضاهای اردوگاهی و تفریحی و موقعیت های طبیعی را نیز در برمی گیرد.

"یه دانشجوی خارجی که وارد یک کشور میشه بالاخره در اون جامعه زندگی می کنه، اینکه چقدر بتونه راحت در شهر های ما تردد کنه، چقدر امکانات براش فراهم باشه و اینکه آیا راهنما برای رفت و آمدشون هست یانه."

"مکان های جذاب، معماری های مختلف و آار باستانی ما میتونه خودش معرف فرهنگ و آداب غنی ما باشه، این آثار در سطح کشور گاهی آموزش های بیشتری از محیط کلاس درس دارند."

شرایط خدمات و پشتیبانی

خدمات و پشتیبانی به نوبه خود مستقیماً در برنامه درسی بین المللی اثر می گذارد، این خدمات شامل امکانات مجازی و فناوری در دانشگاه اعم از سایت دانشگاه، اینترنت، آموزش های و دوره های مجازی و.. است علاوه بر فضای مجازی و فناوری اطلاعات و ارتباطات، مسائل اجرایی و اداری نیز از جمله مواردی است که قابل توجه است. گاهی با وجود برنامه های مدون در جهت بین المللی شدن دانشگاه و ارتقای برنامه درسی دانشگاهی در عمل این برنامه ها اجرا نمی شود و یا شکست می خورند؛ این مساله را می توان در عوامل اجرایی و اداری دانشگاه به عنوان یک عامل مهم جستجو کرد.

"به نظر من مهمترین عامل برای پیشبرد اهداف بین المللی و مطرح شدن دانشگاه بحث مارکتینگ است، این موضوع خیلی مهمی است اگه نتونی دانشگاه را معرفی کنی و اون رو به جهان ارائه ندی موفق نمی شی؛ نمونه ساده اون سایت دانشگاهست، این سایت باید هم انگلیسی باشه و هم اطلاعاتش به روز باشه."

سطوح جهانی، منطقه ای، ملی و موسسه ای

چارچوب مفهومی بین‌المللی کردن برنامه درسی...

در این خصوص برای تدوین برنامه درسی بین‌المللی باید جهان را به عنوان یک مولفه مهم که بر تمام برنامه‌ها تاثیرگذار است شناخت و با آگاهی از نیازها و شرایط و استانداردهای جهانی اقدامات عملی را انجام داد.

مسائل منطقه‌ای، ملی و سیاست‌های دولت نیز پس زمینه بین‌المللی سازی است، همچنین در مناطق و در داخل کشورهای مختلف عواملی همچون وسعت، قدمت، قدرت اقتصادی، وضعیت بین‌المللی، زبان رسمی و همچنین اعتبار علمی نظام‌های آموزش عالی با شکل دهی اهداف بین‌المللی در تعامل بوده و اثر متقابلی بر یکدیگر دارد.

"بالاخره ما کشوری هستیم که موقعیت منطقه‌ای باعث میشه از کشورهای همسایه بیشتر دانشجو داشته باشیم، ما حتی از ترکیه هم دانشجوی کمی داریم چرا که اون کشور همسایه اروپاست و بخشی از ترکیه اروپایی هستند و خودشون هم خیلی روی جذب دانشجوی خارجی تاکید دارند."

علاوه بر مسائل جهانی و منطقه‌ای، خط مشی سیاسی هر کشور و نیز استراتژی‌های سیاسی مقامات مسئول از سطوح بالای اجرایی تا سطوح خرد که همان موسسه و دانشگاه است می‌تواند بر روند بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی تاثیر گذار باشد. هر چقدر موانع سیاسی در اجرای برنامه‌ها بیشتر و یا حل نشده باقی بماند، پیشروی روند بین‌المللی شدن برنامه درسی دانشگاه نیز کند یا متوقف خواهد شد. این امر به قدری تاثیرگذار است که می‌تواند منابع انسانی دانشگاهی را در عمل بی‌انگیزه و دچار رکود کند.

بافت بومی شامل موقعیت‌های فرهنگی، سیاسی و اقتصادی است که همه با هم در جهت بین‌المللی سازی برنامه درسی فرصت‌ها و مشکلاتی را به وجود می‌آورد، با این حال بافت بومی متقابلاً به بافت‌های جهانی و ملی پیوند می‌یابد و ایجاد زمینه برای درک و فهم دانشجویان از این ارتباطات، بخش با اهمیتی از فرایند توسعه توانایی‌های دانشجویان است تا به شهروندانی آگاه تبدیل شوند و در اقدامات بومی، ملی و جهانی حرفه‌ای عمل کنند. دانشگاه‌ها هم به مانند یک سیستم، همیشه در فشار هستند که سیاست‌ها، اولویت‌ها و توجه خود را با سرعت تغییرات اجتماعی، فناوری، اقتصادی و سیاسی تطبیق دهند و این موضوع از محیط خارجی ناشی می‌شود.

استاد

نقش اساتید با دو وظیفه اصلی تدریس و پژوهش مشخص شد، در تدریس تسلط به دانش تخصصی، روش ارائه مطالب و مهارت (زبان انگلیسی و توانمندی در خصوص ارتباط با افراد و دانشگاه‌های خارجی) حائز اهمیت است. بعد دیگر به پژوهش مرتبط است، آنجایی که پژوهشگر بودن و روابط بین‌المللی اهمیت می‌یابد. در جدول شماره ۵ مصادیق و نتایج تحلیل کدگذاری در این بخش ذکر شده است.

"یک عده از اساتید تمایل به بین المللی شدن ندارند، چون ابزارش رو ندارند که این ابزار تسلط به یک زبان خارجی است انگلیسی، عربی، ترکی و زبان های دیگر، خب این مساله قابل حله به شرطی که ضرورت این مساله برای اساتید محرز بشه و نسبت به آن آگاهی پیدا کننده که چرا باید برای یادگیری زبان دیگری وقت بگذارند و این مهمه که بدونن ما اگر بین المللی بشویم و بین دانشگاههای داخل در سطح عالی پیشرفت کنیم به دانشگاه هدف تبدیل می شویم."

"مادامی که ما نتونیم ادبیات و نتیجه پژوهش هامون رو به زبان دیگه ای منتشر کنیم پیشرفت قابل توجهی نخواهیم داشت، اهتمام به تسلط به زبان دیگه و ترجمه مقالاتمون خیلی میتونه به بین المللی شدن رشته ها و دانشگاه کمک کنه. باید مجلات دو زبانه داشته باشیم و مقالات با هر دو زبان ارائه بشن، در این صورت است که آثارمون در معرض دید کشورهای دیگه قرار میگیره و میتونیم تبادل بیشتر و بهتری رو تجربه کنیم."

جدول شماره (۵): عنصر استاد در بین المللی شدن برنامه درسی فرهنگ و ادب ایران در دانشگاه الزهرا

پژوهش	تدریس
پژوهشگری کاوشگری و پژوهش در زمینه فرهنگ و ادب ایران پژوهش های بین المللی و مشارکتی انتشار مقالات در مجلات بین المللی روابط بین المللی ارتباط با کشورهای مختلف از طریق دوره های مجازی و حضوری ارتباط با دانشگاهها و اساتید سایر کشورها روابط با سازمان ها و موسسات ادبی و فرهنگی در سایر کشورها	تخصص دانشی تسلط به رشته تخصصی آگاهی از مباحث جدید و به روز در حیطه تخصصی تخصص روشی کاربرد راهبردهای گفت و گو محور در تدریس مشارکت در ساخت برنامه درسی در کلاس درس مهارت تسلط به زبان انگلیسی توانمندی در خصوص ارتباط با افراد و دانشگاههای خارجی

دانشجو

عنصر بعدی که در برنامه درسی بین المللی فرهنگ و ادب ایران مورد بحث و تحلیل است، دانشجو می باشد. شناخت مبانی فرهنگی، هنری، تاریخی و ادبی ایران و معرفی آن، شناخت راههای ارتباطی، برقراری تعامل، پذیرش فرهنگ های مختلف و نیز سازگاری و احترام به فرهنگ های مختلف مواردی است که در سه دسته آگاهی، نگرش و مهارت دسته بندی شده است و تحلیل کدگذاری این بخش در جدول شماره ۶ ذکر شده است.

"دانشجویان اصلی ترین مخاطبان ما هستند که باید به نوشتن مقالات در مجلات معتبر خارجی، شرکت در فرصت های مطالعاتی و ارائه مقالات در کنفرانس ها و همایش های بین المللی خارج از کشور ترغیب بشوند."

چارچوب مفهومی بین‌المللی کردن برنامه درسی...

"دانشجوی بین‌المللی باید شایستگی‌هایی رو به دست بیاورد که به اون در برقراری ارتباط بین‌المللی و تعاملات کمک کنه، دانشجو باید خودش رو به روز نگه‌داره و از قدرت سازگاری برخوردار باشه، برخی از دانشجوها حتی نمیتونن مطلبی رو که می‌خوان و بهش احتیاج دارند رو سرچ کنند در حالی که دائم با دنیای مجازی در ارتباطند اما مهارت علمی و عملیش رو به دست نیارند."

جدول (۶): عنصر دانشجو در بین‌المللی شدن برنامه درسی

یادگیرنده		
مهارت	نگرش	آگاهی
مهارت سازگاری با گروه‌ها و افراد مهارت در استفاده از فناوری به کارگیری مهارت تعامل در برخورد با تفاوت‌های فرهنگی تسلط به زبان انگلیسی	پذیرش و احترام فرهنگ‌های مختلف و توجه به تفاوت‌های آن انعطاف در ارتباط با دیگران	شناخت مبانی فرهنگی، هنری، تاریخی و ادبی ایران و معرفی آن شناخت مفاخر و چهره‌های تاثیرگذار فرهنگی و ادبی ایران شناخت راههای ارتباطی جدید و کسب اطلاعات در زمینه فناوری‌های جدید در آموزش و برقراری تعامل

محتوا

در نهایت، عنصر محتوا به عنوان یکی دیگر از عناصر مهم برنامه درسی بین‌المللی فرهنگ و ادب ایران مورد اشاره قرار گرفت. در این خصوص مواردی نظیر آشنایی با شعر، ادبیات و شاعران ایرانی، تمدن و تاریخ ایران، عرفان و تصوف، زن در جامعه ایرانی و آشنایی با هنر و آداب و رسوم ایران و نیز بازدیدها، برگزاری نشست‌ها، برنامه‌های گفت و گو محور و فوق برنامه اشاره شد که می‌توان محتوای مذکور را در دو بخش رسمی و غیررسمی دسته‌بندی نمود نتایج کدگذاری و موضوعات اشاره شده در جدول ۷ ذکر شده است.

"ما باید به تقویت علمی و سیاسی خودمون خیلی بها بدیم و بتونیم فضای رشته‌ها رو برای ورود به بین‌المللی شدن مهیا کنیم، از اونجایی که در رشته ادبیات قطب و مادر هستیم میتونیم نگاه ویژه تری به این گونه رشته‌ها داشته باشیم."

مسائلی مثل عرفان و یا حتی مساله زن در ادبیات خیلی حائز اهمیت است که بهش پرداخته بشه. الان نویسندگان پرفروش ما زنان هستند، حتی در حوزه ترجمه؛ در اوایل انقلاب ۱۲ درصد نویسندگان ما زن بودند اما الان ۵۲ درصد نویسندگان زن هستند."

من در ملاقات با یک هیئت سوئدی پرسیدم از ایران چه میدونید؟ گفتند عباس کیا رستمی و اصغر فرهادی، خب خیلی‌ها ممکنه حافظ و مولانا رو نشناسند اما سینمای ایران رو

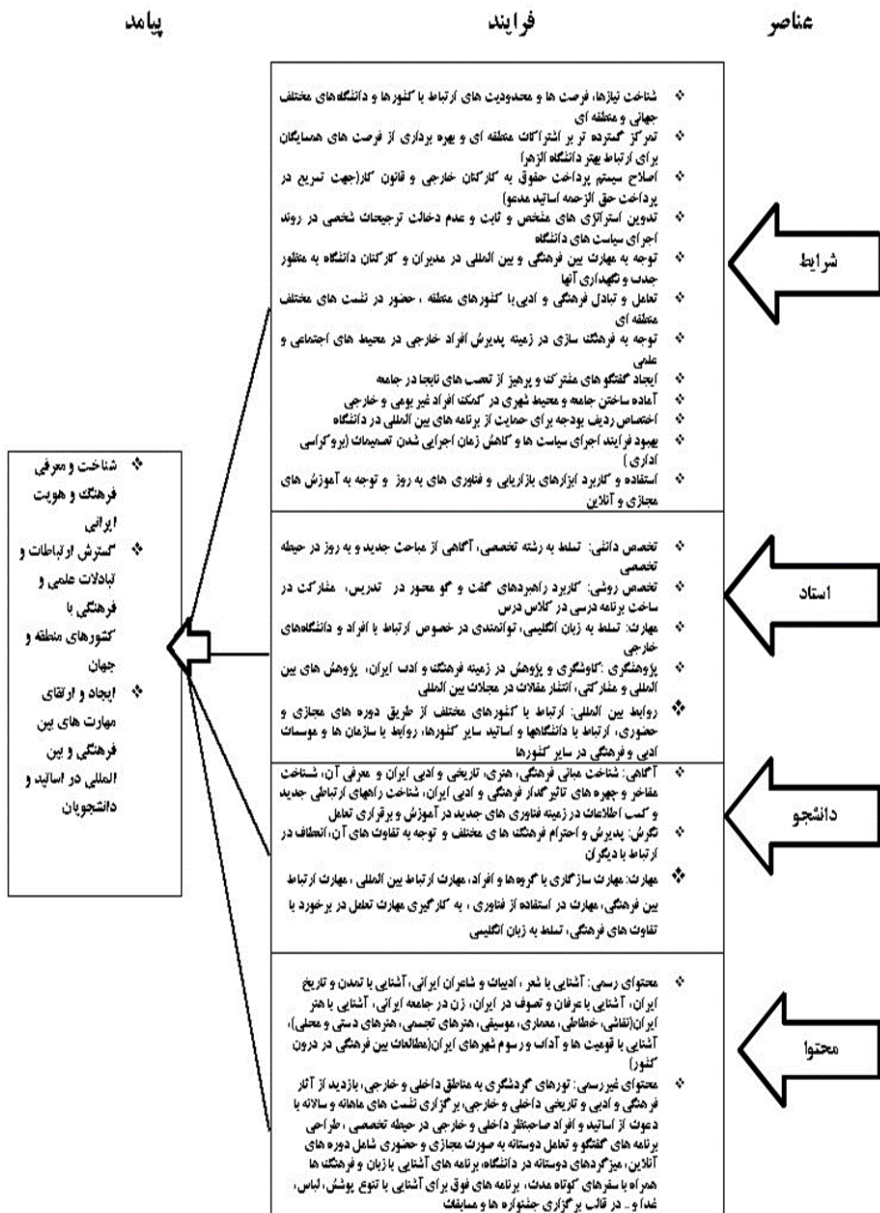
زهرا کرمی* ، گلنار مهران ، کوروش فتحی واجارگاه

میشناسند، پس موقعیت خوبیه که سینمای ما و هنر ما با ادبیات پیوند بخوره و به صورت میان رشته ای یا پروژه ای با هم کار کنند."

جدول شماره (۷): عنصر محتوا در بین المللی شدن برنامه درسی

محتوای غیررسمی	محتوای رسمی
تورهای گردشگری به مناطق داخلی و خارجی بازدید از آثار فرهنگی و ادبی و تاریخی داخلی و خارجی برگزاری نشست های ماهانه و سالانه با دعوت از اساتید و افراد صاحب نظر داخلی و خارجی در حیطه تخصصی طراحی برنامه های گفتگو و تعامل دوستانه به صورت مجازی و حضوری شامل دوره های آنلاین، میزگردهای دوستانه در دانشگاه برنامه های آشنایی با زبان و فرهنگ ها همراه با سفرهای کوتاه مدت برنامه های فوق برای آشنایی با تنوع پوشش، لباس، غذا و .. در قالب برگزاری جشنواره ها و مسابقات	سرفصل های کلی دوره : (لازم به ذکر است سرفصل های مطرح شده در واقع همان اهداف هستند که از آنها محتوای برنامه به صورت عینی تر و متناسب از سوی متخصصین موضوعی استخراج می شود) آشنایی با شعر ، ادبیات و شاعران ایرانی آشنایی با تمدن و تاریخ ایران آشنایی با عرفان و تصوف در ایران زن در جامعه ایرانی آشنایی با هنر ایران (نقاشی، خطاطی، معماری، موسیقی، هنرهای تجسمی، هنرهای دستی و محلی) آشنایی با قومیت ها و آداب و رسوم شهرهای ایران (مطالعات بین فرهنگی در درون کشور)

چارچوب مفهومی بین‌المللی کردن برنامه درسی...

شکل (۲): چارچوب مفهومی برنامه درسی بین‌المللی در رشته فرهنگ و ادب ایران

بحث و نتیجه گیری

تحلیل یافته ها بعد از مصاحبه با اساتید، پیرامون رشته هایی که اولویت و تناسب بیشتری برای بین المللی شدن دارند، مشخص شد که برنامه درسی متعلق به زبان و فرهنگ کشور به دلیل پایگاه و خاستگاهی که در ایران دارد و در واقع متعلق به این مرز و بوم است و همچنین به خاطر فرهنگ، ادب و هنر غنی و نهفته ای که در ضمن آن می تواند انتقال یابد به عنوان یک برنامه درسی با قابلیت بین المللی شدن در دانشگاه الزهرا انتخاب شود. براساس مجموع نظرات حاصل از پاسخ پرسش های پیشین و نیز مبانی نظری برنامه ریزی درسی، چارچوب مفهومی برنامه درسی بین المللی فرهنگ و ادب ایران در دانشگاه الزهرا مطرح شد. چارچوب مذکور در قالب عناصر (شرایط و زمینه های یاددهی-یادگیری، استاد، دانشجو و محتوا)، فرایند و پیامدهای آن بیان شد. در حقیقت برای آگاهی از شرایط تاثیرگذار بر برنامه درسی بین المللی در دانشگاه باید شرایط را در سطوح (جهانی، منطقه ای، ملی و موسسه ای) و نیز ابعاد مختلف (سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی، فیزیکی و پشتیبانی) تبیین نمود. و به بیان لیسک (۲۰۱۵) طراحان برنامه درسی باید نوع جهانی که ما در آن زندگی می کنیم و نوع جهانی که آنها می خواهند از طریق فارغ التحصیلان پدید آورند را در نظر بگیرند و براساس آن به طراحی برنامه درسی بین المللی اقدام کنند. مسائل جهانی و منطقه ای در همه ابعاد سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و فیزیکی بر برنامه درسی بین المللی دانشگاه تاثیرگذار است. در این راستا هلمز و براکویچ (۲۰۱۸) بیان میدارند که غیر ممکن است که پیشرفت های سیاسی ایالات متحده در بین المللی سازی در سال گذشته نادیده گرفته شود. پرونده بررسی نظرسنجی ها در مورد بین المللی سازی در دسامبر ۲۰۱۶ درست در زمان انتصاب رئیس جمهور دونالد ترامپ بسته می شود. سپس، دولت ترامپ یک سری دستورالعمل های مهم اجرایی و بیانیه های سیاسی مربوط به مهاجرت و روابط خارجی را صادر می کند که به طور چشمگیری روی مهاجرت دانشجویی تاثیر مهمی می گذارد. این امر نمونه ای از تاثیرات تصمیمات سیاسی بر روند بین المللی شدن است. مسائل و برنامه های درسی دانشگاهی و نیز فرایند یاددهی-یادگیری را نمی توان بدون قرار دادن آنها در زمینه سیاسی به درستی فهم کرد. در هر کشور و در مقیاس کوچکتر در هر موسسه آموزش عالی نیز، شرایط و محیط سیاسی بر روند جریانات داخلی آن موسسه اعم از روند آموزشی و یا اجرایی تاثیرات مهمی را برجای می گذارد.

علاوه بر عوامل و شرایط سیاسی، شرایط اجتماعی و فرهنگی همواره در جزئی ترین رفتارها نیز پدیدار می شود و نقشی قابل تامل را کیفیت بخشی به پیش برد برنامه درسی بین المللی ایفا می کند. اصغری (۱۳۹۶) توجه به این عوامل را به اندازه ای مهم می داند که حتی در تعیین پذیرش دانشجوی خارجی در کدام دانشگاه و از کدام کشور تاثیر گذار است. در یک برنامه درسی بین المللی، دانشجویان بین المللی با ارزش های متفاوتی از دیدگاه های فرهنگی و

چارچوب مفهومی بین‌المللی کردن برنامه درسی...

تجربیات مختلف هستند که توانایی تبدیل محیط دانشگاه و کلاس به یک جهان کوچک در جهان کل را دارند. همچنان که افراد و دانشجویان در محیط یادگیری تأثیر می‌گذارند می‌توانند تأثیراتی را نیز بپذیرند. ایمر^۱ و همکاران (به نقل از مارش، ۲۰۰۴) خاطر نشان کرده‌اند، محیط آموزشی یک بخش سازنده‌ای از فرایند یادگیری است و هیچ استاد یا فراگیری نمی‌تواند بوسیله آن تحت تأثیر قرار نگیرد. یکی از مهم‌ترین ابعاد محیط آموزشی که نقش تعیین‌کننده‌ای در ایجاد انگیزه و اشتیاق به آموزش و یادگیری دارد، ساختمان‌های دانشگاه می‌باشد. در این راستا، وینستون چرچیل^۲ چنین اظهار می‌کند: ما ساختمان‌هایمان را شکل می‌دهیم و ساختمان‌هایمان نیز ما را شکل می‌دهند.

در فضای بین فرهنگی و بین‌المللی تعامل و گفت و گو نقش برجسته‌ای را ایفا می‌کند، آماده سازی فضای فیزیکی متناسب با این گونه تعاملات می‌تواند به پیشبرد اهداف بین‌المللی شدن کمک قابل توجهی کند. محیط و عوامل فیزیکی متوجه یک مکان خاص نیست و کل فضای دانشگاه و حتی آن کشور را دربر می‌گیرد و هر چقدر بستر فیزیکی مساعدتر و متناسبتر باشد تأثیرات بهتری را نیز شاهد خواهیم بود. خدمات و پشتیبانی دانشگاه از برنامه درسی بین‌المللی نیز یکی دیگر از عوامل مهم و حمایت‌کننده است که بر پیاده سازی و کیفیت اجرای برنامه بسیار موثر است. براون و جونز (۲۰۰۷) معتقدند که برخی دانشگاهها فقط برحسب ظاهر از این فرایند حمایت می‌کنند. بدین معنی که در اجرای و تحقق برنامه‌ها همت و تلاشی چشمگیر دیده نمی‌شود.

عنصر بعدی که در برنامه درسی بین‌المللی به طور ویژه به آن اشاره شد، استاد و در واقع اعضای هیئت علمی دانشگاه است. در بسیاری از دانشگاه‌های ایالات متحده، اعضای هیئت علمی، کسانی هستند که برنامه‌های بین‌المللی را طراحی و اجرا می‌کنند و همچنین برنامه‌های درسی و آموزش را در مطالعات بین‌المللی یا تطبیقی ایجاد و تدریس می‌نمایند (هوژیک و مک کارتی، ۲۰۱۲). آنها کسانی هستند که آگاهی و توانمندی بین‌المللی را در دانشگاه ابداع می‌کنند و ترویج می‌دهند. بنابراین، همانطور که چیلدرس (۲۰۱۰) می‌گوید، "تلاش‌های موفقیت‌آمیز بین‌المللی سازی وابسته به مشارکت استادان است". برای بهبود تعامل بین دانشجویان داخلی و خارجی، اساتید نیاز به دانش و مهارت خاصی دارند. آنها باید درک کاملی از دانش میان فرهنگی در رشته خود داشته باشند و همچنین دارای توانایی مدیریت تنوع دانشجویی در کلاس درس باشند. آنها نیاز به درک نیروهای فرهنگی دارند که دانش خود را در طول زمان شکل می‌دهند و اینکه چگونه این کار را ادامه می‌دهند و از این دانش برای ایجاد تکالیف یادگیری و ارزیابی مناسب استفاده می‌کنند. در عین حال، آنها باید بر روی شباهت بین

---

^۱Emmer et al

^۲Winston Churchill

دانشجویان و اصول آموزش خوب، که در هر محیط آموزش و یادگیری به کار می رود، تمرکز کنند. چنانچه اساتید رویکردی بین المللی و بین فرهنگی داشته باشند در زمینه تدریس موضوعات دانشی می توانند علاوه بر قدرت و تسلط علمی به جذب مخاطبان نیز کمک کنند. اساتید با رویکردهای متفاوت، به شیوه‌های مختلفی می‌توانند موضوع را به دانشجویان تدریس کنند. به همین دلیل انعطاف پذیری در محتوای برنامه درسی و نیز روش آموزش و ارزشیابی باید برای اساتید با اختیار و آزادی بیشتری فراهم باشد. طراحی و پیش بینی روش‌ها و جزئیات محتوا و فرایند اجرا یا آموزش، نه تنها اساتید را محدود می کند، بلکه مانع فعالیت گسترده و به روز آنها در کلاس درس می‌شود. بنابراین سرفصل‌های از پیش تعیین شده و منابع و روش‌های قدیمی با بین المللی شدن سازگار نیست، اساتید نیازمند اختیار تصمیم‌گیری و عمل در کلاس درس می‌باشند.

دانشجو یکی دیگر از عناصر برنامه درسی بین المللی فرهنگ و ادب ایران است. توسعه مهارت‌های بین فرهنگی در دانشجویان، نتیجه کلیدی برنامه درسی بین المللی است که نیاز به یک محیط و فرهنگ دانشگاهی دارد که به طور واضح باعث تعامل بین دانشجویان بین المللی و داخلی در کلاس و خارج از کلاس می‌شود. و به این معنی است که طیف وسیعی از افراد در سراسر نهادها باید با دستورالعمل بین المللی در طول زمان، تعاملات بین دانشجویان داخلی و بین المللی را تقویت کنند. برنامه مذکور فرصت تعامل و ارتقای مهارت‌های بین المللی شدن را برای دانشجویان داخلی و خارجی فراهم می‌آورد و انتظار می‌رود که مهارت‌ها و صلاحیت‌های بین فرهنگی و بین المللی را در آنان ایجاد و تقویت نماید.

در نهایت، عنصر محتوا به عنوان یکی دیگر از عناصر مهم برنامه درسی بین المللی فرهنگ و ادب ایران دارای دو بخش محتوای رسمی و غیررسمی بدست آمد. عنصر محتوا نسبت به سایر عناصر مطرح شده متمایز کننده موضوع رشته فرهنگ و ادب ایران از سایر رشته‌ها و مفاهیم است. سرفصل‌های این رشته و آنچه به محتوای رسمی آن مرتبط است شامل مواردی از ایران شناسی و زبان و ادبیات فارسی است. کلیات این سرفصل در مصاحبه‌ها پیرامون چند محور کلی ذکر شد. بین المللی شدن برنامه درسی دانشگاه علاوه بر برنامه درسی رسمی نیازمند داشتن برنامه درسی غیر رسمی نیز می‌باشد. برنامه درسی رسمی و غیر رسمی یک درگیری پویا از فرآیندهای آموزش، یادگیری و تجربیات در کلاس و خارج از کلاس است. آنها در کنار هم تجربه زندگی تمام دانشجویان را شکل می‌دهند. آنها به طور همزمان یادگیری فعلی دانشجویان را تعریف می‌کنند و مهارت‌ها، دانش و نگرش‌هایی که برای ایجاد فرصت‌های آینده برای آنها و دیگران در یک جامعه به طور فزاینده و جهانی شده تعریف می‌کنند را توسعه می‌دهد. بین المللی شدن برنامه درسی رسمی و غیر رسمی اهرم‌هایی را برای حصول اطمینان از اینکه تعامل بین دانشجویان بین المللی و داخلی حمایت و اعمال می‌شود و به عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از

چارچوب مفهومی بین‌المللی کردن برنامه درسی...

تجربه دانشجویان تشویق می‌شود را فراهم می‌کند. و در نهایت انتظار می‌رود که ضمن توجه به عناصر چهارگانه مطرح شده و طی فرایندهای آموزشی برای ارتقای آنها، دانشگاه در راستای اهداف بین‌المللی شدن بتواند مخاطبان خود را در برنامه درسی بین‌المللی رشته فرهنگ و ادب ایران، به توانمندی‌هایی نظیر شناخت و معرفی فرهنگ و هویت ایرانی، گسترش ارتباطات و تبادلات علمی و فرهنگی با کشورهای منطقه و جهان، ایجاد و ارتقای مهارت‌های بین‌فرهنگی و بین‌المللی در اساتید و دانشجویان به عنوان پیامدهای مهم و قابل توجه در این زمینه مجهز کند. به نظر می‌رسد که نه منطقی و نه پذیرفتنی است که ارتباطات و نیز شهروندی را تنها مرتبط با جغرافیای محلی و شرایط ملی در نظر گرفت. جهانی شدن مرزهای ملی را مختل کرده است. هنگامی که شیوه زندگی ما در یک بخش از جهان بر شیوه‌ی زندگی دیگران در یک بخش کاملاً متفاوت از جهان تأثیر مستقیم دارد، امروز و در آینده، حقوق و مسئولیت‌های ما، ابعاد جدیدی را در پیش خواهند گرفت. جهانی شدن گستره و تمرکز مسئولیت‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی را گسترش داده است. راه معقولی که باید در پیش گرفت این است که "شهروندی" را بخشی از "شهروندی جهانی" در نظر بگیریم، نه در معنای حقوقی، قلمروی و رسمی یک موقعیت، بلکه در معنای نگرش‌ها و ارزش‌ها-ذهنیت‌ها و تصورات- یک راه تفکر در مورد خودمان و دیگران، آگاهی از اینکه چگونه اعمال ما بر دیگران تأثیر می‌گذارد، و چگونه و با از چه طریقی می‌توانیم با دیگران ارتباطات داشته باشیم و لازمه این ارتباطات منطقی احترام و تجهیز شدن به مهارت‌های بین‌المللی و بین‌فرهنگی است.

منابع

Asghari, Firouzeh (2016) An introduction to the policy of internationalization of higher education in Iran, Tehran: Research Center for Cultural and Social Studies. {in persian}

Behjati Ardakani, Fatemeh, Yarmohamedian, Mohammad Hossein, Foroghi Abri, Ahmad Ali. Fathi Vajargah, Korosh (2013) Comparative study of the internationalization of higher education curricula in several countries, research in curriculum, 9th year, 2nd term, number 6. pp. 80-92. . {in persian}

Hosseini Moghadam, Mohammad (2012) Internationalization of higher education and the future of universities in Iran in 1404 horizon, PhD thesis, Imam Khomeini International University (RA). . {in persian}

Khorsandi Taskoh, Ali. Firouzjaian, Talaat al-Sharia (2017) The conditions of internationalization of universities with a focus on intercultural curriculum, two quarterly journals of higher education curriculum studies, ninth year, number 18, pp. 7-44 {in persian}

Zamani Manesh, Hamed. Extract, Ali. Ahmadi, Gholam Ali (2017) Designing the Conceptual Framework of International Islamic University: A Qualitative Study, Management in Islamic University, 7th Year, Number 1, pp. 107-128 {in persian}

Salar Amoli, Hossein (2014) Challenges and opportunities facing the internationalization of higher education in the post-Jamah era. Seminar on international university in Iran and upcoming policy in the cultural and social dimensions of internationalization, Ministry of Science's cultural and social studies workshop. pp. 259-275 {in persian}

Mansouri Greger, Rahimeh. Salehi, Akbar, Abbasi, Efat (2015) Curriculum characteristics in the era of globalization and curriculum internationalization, research in curriculum, 13th year, second period, number 23 (50 series), pp. 1-13 {in persian}

Nikbein, Mohammad. Zakersalehi, Gholamreza, Mahouzi, Reza (2016) The model of internationalization of higher education from the perspective of cultural policy, science and technology policy, ninth year, number 3, pp. 45-96 {in persian}

Abdul-Mumin ,Khadizah H. (2016) *The process of internationalization of the nursing and midwifery curriculum: A qualitative study*. Nurse Education Today 46.139–145

Beelen J. (2016) *Global at Home*. In: Jones E., Coelen R., Beelen J., Wit H.. (eds) *Global and Local Internationalization*. Transgressions: Cultural Studies and Education. SensePublishers, Rotterdam.

[Cheng, M.](#), [Adekola, O. A.](#), Shah, M. and [Valyrakis, M.](#) (2018) *Exploring Chinese students' experience of curriculum internationalisation: a comparative study of Scotland and Australia*. [Studies in Higher Education](#), 43(4), pp. 754-768

چارچوب مفهومی بین‌المللی کردن برنامه درسی...

Choudaha,R (2017) *Three waves of international student mobility (1999–2020)*, Studies in Higher Education, 42:5, 825-832.

Schwab, J. J. (1983). *The Practical: Something for curriculum professors to do*. *Curriculum Inquiry*, 13(3), 239–265.

Leask, B. (2013). "*Internationalising the curriculum in the disciplines – imagining new possibilities*". *Journal of Studies in International Education*, vol 17, No. 2, pp. 103-118.

Leask, Betty & Bridge, Christopher (2013) *Comparing internationalisation of the curriculum in action across disciplines: theoretical and practical perspectives*, *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 43:1, 79-101.

Leask,B(2016) *Internationalizing Curriculum and Learning for All Students*. In: Jones E., Coelen R., Beelen J., Wit H.. (eds) *Global and Local Internationalization. Transgressions: Cultural Studies and Education*. SensePublishers, Rotterdam.

Larsen Marianne A (2016): *Globalisation and internationalization of teacher education: a comparative case study of Canada and Greater China*, Teaching Education

Khalid ,J. Ali, A. Islam,MD S. Khaleel,M. Sho,Q(2017)*Internationalization as Investment for Higher Education Institutions: Introducing a Framework to Enhance Investment in Internalization Practices*. *Review of Social Sciences* Vol. 02, No. 02: February

Hudzik, J., K., & McCarthy, J., S. (2012). *Leading comprehensive internationalization: Strategy and tactics for action (Comprehensive Report)*. Retrieved from NAFSA: Association of International Educators

Garone, Anja, de Craen, Piet Van(2016), *The Role of Language Skills and Internationalization in Nursing Degree Programmes: A Literature Review*, *Nurse Education Today*.

Braun, V., & Clarke, V(2006). *Using thematic analysis in psychology*. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101